

YUQORI TEXNOLOGIK MURAKKAB OPERATSIYALARDA
XAMSHIRANING O'RNI

Xolmatova Laziza Otamurodovna

*Ish Joyi: Respublika Ixtisoslashtirilgan Kardiologiya Ilmiy Amaliy Tadqiqot
Markazi Rentgen Endovaskulyar Jarroxlilik 10-Kardiologiya Bo'limi Oliy
Malumotli Katta Hamshirasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqola Hozirgi kunda malakali tibbiy xizmat O'zbekistonning eng olis va chekka hududlarda yashovchi aholi xonadonlarigacha kirib borayotgani shuningdek yuqori texnologik murakkab operatsiyalarda hamshiraning harakatlari va o'rni haqida yoritilgan.*

Kalit so'zi: *ilg'or xorijiy ,ko'p sonli .patologik ,“hamshiralik ishi ,turkiyaning kasalxona, dezinfeksiya, tibbiyot genetikasi, it-texnologiya, sifatli tibbiy ta'lim operatsiyadan ba'zi patologiyalar*

Hozirgi kunda malakali tibbiy xizmat O'zbekistonning eng olis va chekka hududlarda yashovchi aholi xonadonlarigacha kirib boryapti. Yaqin yillargacha faqat ilg'or xorijiy davlatlarda amalga oshirilgan yuqori texnologik murakkab jarrohlik operatsiyalarining endilikda nafaqat poytaxt va viloyatlar markazlari, balki tumanlar darajasida ham muvaffaqiyatli bajarilayotgani tarixiy ahamiyatga ega voqelikdir.

Xo'sh, ushbu vazifalar ijrosi doirasida tizimda qanday yangilanishlar amalga oshirilmoqda?

Sifatli tibbiy xizmat har bir inson uchun! 2023 yil boshidan buyon joylarda 22 ta oilaviy poliklinika, 93 ta oilaviy shifokor punkti va 394 ta mahalla tibbiyot punkti tashkil etildi. Natijada 2,1 million nafardan ziyod aholiga birlamchi tibbiy xizmat yaqinlashtirildi.

Shuningdek, 8,6 million nafar 18-40 yoshli aholi profilaktik tibbiy ko'rikdan o'tkazilib, ularning 685 ming nafari ambulator hamda 72 ming nafari statsionar sharoitda sog'lomlashtirildi.

O'z navbatida, manzilli skrining bilan qamrab olingan 7,3 million nafar 40 va undan katta yoshdagi aholining 167 ming nafarida yurak qon-tomir, 52 ming nafarida qandli diabet kasalligi aniqlanib, ularning salomatligini tiklash choralari ko'rildi.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi xodimlari, nuroniylar, o'qituvchi va murabbiylarning salomatlik oyliklari o'tkazildi. Tug'ma yurak nuqsoni bo'lgan 2 ming nafar bola davlat hisobidan operatsiya qilindi.⁷

Sifatli tibbiy ta'lim — sifatli tibbiy xizmat demak Tibbiy ta'limni transformatsiya qilish borasida ham muhim qadamlar qo'yildi. Xususan, tibbiyot oliy o'quv yurtlarida 2023/2024 o'quv yilidan boshlab bakalavriyat, magistratura va klinik ordinatura o'quv rejalariga “nano texnologiya”, “tibbiyot genetikasi”, “IT-texnologiya” kabi fanlar kiritiladi va xorijiy pedagoglarni jalb qilgan holda o'quv jarayonlari tashkil etildi. O'rta tibbiyot xodimlari tayyorlash tizimi mutlaqo yangi tartib va yo'nalishlarda yo'lga qo'yilib, barcha tibbiyot kollejlari negizida Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumlari tashkil etildi. Tibbiyot OTMda o'qish muddati 4 yillik “oliy malakali hamshira” bakalavriyat ta'lim yo'nalishi bo'yicha mutaxassislarni tayyorlashga ruxsat berildi.

Yana bir muhim yangilik shuki, yurtimizda ilk bor o'rta tibbiyot xodimlariga oliy ma'lumot beruvchi Hamshiralar akademiyasi tashkil etildi. Ushbu akademiya negizida Turkiyaning Sog'liq bilimlari universitetining “Hamshiralik ishi” fakulteti ochildi.

Xalqaro hamkorlik doirasida Germaniyaning KfW banki va GIZ ishtirokida Termiz shahrida tibbiy ta'lim va malaka oshirish dasturlarini modernizatsiya qilish ko'zda tutilmoqda.

Janubiy Koreya bilan birgalikda Bolalar milliy tibbiyot markazining tibbiy mutaxassislarini tayyorlash markazini tashkil etish, yurtimizni yuqumli kasalliklarga qarshi kurashish salohiyatini kuchaytirish, Toshkent pediatriya tibbiyot instituti uchun ta'lim va ilmiy-tadqiqot imkoniyatlarini kengaytirish, viloyatlarda o'quv-simulyatsion markazlarni yaratish, xodimlarni onlayn va oflayn malaka oshirishini tashkil etish rejalashtirilgan.⁸

Ko'p sonli patologik sharoitlar insonning hayot sifatining pasayishiga, nogironlik va hatto o'limga olib kelishi mumkin. Shuning uchun kasallikning oldini olish muhim ahamiyatga ega. Bu masalada hamshiralarning roli ajralmasdir. Ular bemorlar o'rtasida tarbiyaviy ishlarni olib boradilar, zarur tibbiy muolajalarni o'tkazadilar, sog'liqni saqlash maktablarini tashkil qiladilar.

Hamshiralik kasbi uni tanlagan shaxsni turli yuqumli va yuqumli bo'lmagan kasalliklarning oldini olishda katta ishni bajarishga majbur qiladi. Tegishli chora-tadbirlar va harakatlar o'z sog'lig'ingizni va bemorlarning sog'lig'ini himoya

---

⁷ <https://uzbekistan.org.ua/uz/yangiliklar/6782-yangi-o-zbekiston-tibbiyoti-%E2%80%94-yuqori-texnologik,-xalqaro-standartlarga-javob.html>.

⁸ -yangi-o-zbekiston-tibbiyoti

qilishga imkon beradi. Kasallikning oldini olishda hamshiraning roli ushbu mutaxassisning profili bilan belgilanadi.

Kasalxona ichidagi infeksiyalarning oldini olishda hamshiralarning roliasosiy, hukmron. Ushbu tibbiyot xodimlari bir vaqtning o'zida tashkilotchi, ijrochi va nazoratchi sifatida ishlaydi. Faoliyat ro'yxatining asosi kasbiy vazifalarni bajarish jarayonida epidemiyaga qarshi va sanitariya-gigiyena rejimi talablarini har kuni va puxta bajarishdir: kuniga kamida 2 marta yuvish va dezinfeksiyalash vositalaridan foydalangan holda binolarni nam tozalashni amalga oshiradilar; umumiy tozalash kamida oyiga bir marta devorlar, pollar, mebellar, jihozlarni yaxshilab yuvish va dezinfeksiya qilish bilan amalga oshiriladi (operatsiya xonasida, kiyinish xonalarida, tug'ruq xonalarida, umumiy tozalash haftada bir marta rejalashtirilgan); tibbiy mahsulotlar sterilizatsiya va dezinfeksiya qilinadi va hokazo.

Kasalxona ichidagi infeksiyalarning oldini olishda hamshiraning o'rni beqiyos, shuning uchun bu jarayonning eng muhim bo'g'inlaridan biri tibbiyot xodimlarini doimiy ravishda tayyorlashdir. Har bir xodim shifoxona ichidagi infeksiyalar nafaqat bemorlarga, balki barcha tibbiyot xodimlariga xavf tug'dirishini bilishi kerak. operatsiyadan keyingi asoratlari

Barcha kasalliklar dori vositalari bilan davolanmaydi. Ba'zi patologiyalar uchun operatsiya o'tkaziladi. Operatsiyadan so'ng bemorlarga alohida e'tibor, g'amxo'rlik kerak, chunki ularning ehtiyojlari buzilgan (masalan, o'z-o'zini parvarish qilishning etishmasligi), alohida organlar va tizimlarning funktsiyalari buzilishi mumkin.

Asalliklarning oldini olishda hamshiraning rollaridan biri infeksiyalarning rivojlanishiga yo'l qo'ymaslik uchun bandaj holatini doimiy ravishda kuzatib borishdir. Agar u kuchli bo'lsayaradan qon yoki boshqa oqindi bilan ho'l bo'ladi, keyin bu haqda jarrohga xabar berish kerak. Kiyinishning bu holatida kiyinish talab qilinadi. Bundan tashqari, bandaj sirpanib ketmasligi, operatsiyadan keyingi tikuvni ochmasligiga ishonch hosil qilish kerak.

Operatsiyadan so'ng bemorlarning neyropsixik sohasi azoblanadi. Uyqusizlik, og'riq, asabiy qo'zg'aluvchanlikning kuchayishi hayot uchun xavfli bo'lgan psixozlarning rivojlanishi bilan to'la. Operatsiyadan keyingi asoratlarning oldini olishda hamshiraning o'rni tinch tushuntirish suhbatlarini o'tkazishdir. Bemorni operatsiyadan keyin shunday jarrohlik aralashuvidan o'tgan va tuzalib ketgan odam bo'lgan palataga yotqizish tavsiya etiladi.

Ko'krak qafasidagi operatsiyalar paytida nafas olish organlari azoblanadi. Jarrohlik bemorga plevrit, kislorod etishmovchiligi, nafas qisilishi, pnevmoniya bilan tahdid qilinadi. Shifokorning vazifasi va asoratlarning oldini olishda

hamshiraning roli bemorni operatsiyadan keyin chuqur nafas olishga, yo'talga o'rgatish va uning tanasini baland holatda yotishini ta'minlashdir.

HAMSHIRALARNING YOTOQ YARALARINING OLDINI OLISHDAGI FAOLIYATI:

Tibbiyotda yotoq yaralarining oldini olish nihoyatda muhim va qiyin muammo hisoblanadi. Nekroz (to'qimalar nekrozi) jarayoni bemorning yotgan joyida yotoq bilan yaqin aloqada bo'lgan joylarda qon ta'minoti va mikrosirkulyatsiya buzilganida asta-sekin sodir bo'ladi. Bosim yaralari bir nechta salbiy xususiyatlar bilan tavsiflanadi: to'qima nekrozi jarayoni chuqurlik va kenglikda tez tarqaladi;

Tanada to'shak yaralari paydo bo'ladisekin reparatsiya va regeneratsiya bilan tavsiflanadi; yuqumli asoratlar tez-tez rivojlanadi. Ko'rpa-to'shaklarning oldini olishda hamshiraning roli butun bir qator tadbirlarni amalga oshirishdan iborat. Yumshoq to'qimalarning nekrozi jarayonining oldini olishning muhim chorasi bemorning pozitsiyasini muntazam ravishda o'zgartirishdir. Agar odam o'ng tomonida yotsa, 1,5-2 soatdan keyin uni chap tomoniga o'girish kerak. Yana 1,5-2 soat o'tgach, bu protsedura takrorlanadi. Bemor orqasiga o'girildi.

Doimiy ravishda choyshabni almashtiring. U har doim toza va quruq bo'lishi kerak. Choyshabga alohida e'tibor beriladi. Barcha ajinlar tekislanadi, kırıntılar silkitiladi. Yamalar va tikuvlar bilan choyshab qo'yilmaydi. Har kuni bemorning terisi yotoq yaralari paydo bo'lishi mumkin bo'lgan joylarda tekshiriladi. Kuniga kamida 1 marta zaif joylar yuviladi. Bunday holda yumshoq va suyuq sovun foydalaning. Gigiena protsedurasidan so'ng detarjan yaxshilab yuviladi, terining maydoni quritiladi. Hamshira profilaktika choralarini ko'rayotganda himoya kremi (agar ko'rsatilsa) ham qo'llanilishi mumkin. Ushbu vositaning roli epidermisning shikastlanishiga yo'l qo'ymaslik uchun suv o'tkazmaydigan effekt yaratishdir.

Bemorning to'shagining boshini eng past darajaga tushirish tavsiya etiladi (burchak 30 darajadan oshmasligi kerak). Ushbu profilaktika chorasi tufayli sakrum va koksiks sohasidagi teriga bosim kamayadi va yostiqdān "siljib ketish" istisno qilinadi. Tibbiy muolajalarni bajarishda hamshiraning boshini qisqa vaqtga ko'taradi.

Yotoq yaralarining oldini olishda hamshiraning ishi

Hamshira vayuqumli kasalliklar Sayyoramizda ko'p sonli bakteriyalar yashaydi. Ularning soni, mutaxassislarning fikriga ko'ra, zamburug'lar, viruslar, protozoalarni hisobga olmaganda, 1030. Ba'zi bakteriyalar odamlar uchun xavfli emas. Ammo mikroorganizmlar orasida yuqumli kasalliklarni keltirib chiqaradigan va sog'liq uchun zararli bo'lgan xavfli vakillar ham mavjud. Ilgari

odamlar infeksiyadan vafot etgan. Bugungi kunga qadar patogenlardan xalos bo'lish mavjud - bular ishlab chiqilgan vaktsinalar va dorilar.

Yuqumli kasalliklarning oldini olishda hamshiraning roli qisman bolalarni emlash, bu tartib haqida ota-onalarni xabardor qilish bilan bog'liq. Faqat bitta nuance bor. Rossiyada immunizatsiya to'g'risidagi qonun mavjud. Bu emlash uchun bolaning ota-onasining roziligini olishni nazarda tutadi. Ba'zi onalar va otalar oldini olishdan bosh tortishadi. Ular ogohlik, asossiz qo'rquv, noto'g'ri ma'lumotlarga ega bo'lish tufayli bunday xatoga yo'l qo'yishadi. Tibbiyot xodimining vazifasi vaktsina zarurligiga ishontirish, rad etishning mumkin bo'lgan oqibatlari haqida gapirishdir.

Profilaktikada hamshiraning yana bir roli klinikalarga tashrif buyuruvchilar uchun infeksiyalar bo'yicha vizual materiallar tayyorlashdir. Plakatlar, bukletlar yordamida aholiga ma'lum kasalliklarning xavfini ko'rsatish mumkin. Masalan, quturish kabi yuqumli kasallik mavjud. Kasal hayvonning tishlashidan keyin rivojlanadi. Kuluçka muddati uzoq - 3-6 oy. Tishlash joyi shifo beradi, ammo shubhali alomatlar paydo bo'ladi - harorat ko'tariladi, holat tushkunlikka tushadi, kuchayadi.yorug'likka, tovushlarga, hidrofobiyaga, aerofobiyaga sezgirlik. Odamlar bilishi kerakki, noma'lum hayvon tishlaganidan keyin darhol shifokorga murojaat qilishingiz kerak. Dastlabki bosqichda quturishga qarshi vaktsina bilan terapevtik va profilaktik immunizatsiya amalga oshiriladi. Alomatlar paydo bo'lganda, hech narsa qilish mumkin emas. Bemor o'limni kutmoqda.⁹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. С .А .М ухи на, И .И .Т арновская. Атлас по манипуляционной т е х н и к и с е с т р и н с к о г о у х о д а . - А Н М И ,.
2. М .А .Fozilbekova, N .А .N urm atova. Hamshiralik ishi nazariyasi asoslari. - «
3. Q .S.Inam ov. Hamshiralik ishi asoslari. -
4. T .I.U m arova, M .А .Q ayum ova, M .Q .Ibrohim ova. Hamshiralik ishi. - T., «Zarqalam»,
5. M .I.M u sa ev a , A .Q .B ayjanov. Yuqumli kasalliklar epidemiologiyasi va parazitologiyasi.
6. M .F .Z iyayeva. Terapiya. - T., «Ilm Ziy»,
7. S .O .H ayd arov, Sh.X .E rm atov. Ichki kasalliklar. «Abu Ali Ibn Sino»,

---

⁹ <https://uz.medicinehelpful.com/17334559-the-role-of-the-nurse-in-prevention-nursing-care-duties-functions>

